

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

Խ Ա Չ Վ Ե Ր Ա Ց

Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին ամէն տարի մեծաշուք հանդիսութեամբ կը սունէ Խաչի Վերացման սունը, որ մեր եկեղեցւոյ Հինգ տաղաւարներէն վերջինն է։ Ամէն տարի, մենք յատուկ եկեղեցական աբարդութեամբ կը պանծացնենք Խաչի վերացի յիշատակը, ոգեկոչելով խաչին դարձր գերութենէն։ Ըստ եկեղեցական աւանդութեան, Քրիստոսի խաչը երեք առիթներով բարձրացուած է հաւատացեալ ժողովուրդին ու փառաւորուած անկէ։—

Առաջին անգամ Երուսաղէմի Տեառնեղբայր եպիսկոպոսը Քրիստոսի խաչին նմանութիւնը ժողովուրդին ցուցադրած է ու երգած «Խաչի քո Քրիստոս երկրպագեմք» սրտառուչ տաղը։ Խաչին նմանութիւնը լինէր, քանի տակաւին Քրիստոսի իսկական խաչը կը մնար անյայտ։

Խաչը երկրորդ անգամ ըլլալով հաւատացեալներու առջեւ կը բարձրացուի ու կը դովբանուի, երբ 326 Թուականին Կոստանդինոս կայսեր մօր՝ Հելիէիէի ջանքերով կը գտնուի Քրիստոսի խաչափայտը եւ Երուսաղէմի Կիւրեղ եպիսկոպոսը, որ ժամանակակից էր դէպքին, զայն իր բարձրացնէ ի տեւ հաւատացեալներուն։

Իսկ խաչին երրորդ բարձրացման, պատճառը եղած է անոր գերեզմարձը։ Պարսկաստանի խոսրով Ապուրէզ Թաղաւորը պարտութեան մասնելէ ետք Հերակլ կայսեր յուանական զօրքերը, կը դրաւ Երուսաղէմը եւ 614-ին իբրեւ ամենէն Թանկագին աւանդ, գերի կը տանի խաչափայտը։ Հերակլ ազատելու համար քրիստոնեաներու պաշտամունքի առարկան, մեծ բանակ մը կը պատ-

րաստէ, որուն մաս կը կաղմէր Նահա Հայկական գունդ մը Մոսէս Գնունիի հրամանատարութեան ներքեւ, կը յարձակի Պարսից վրայ։ Խոսրով պատերազմի մէջ կը սպաննուի իր որդիէն։ Վերջինս տարի մը Թաղաւորելէ ետք կը մեռնի եւ իր փեսան դահ կը բարձրանայ Հերակլի օշնութեամբ, որ պայման դրած էր խաչափայտին ազատումը։ Ուստի 629-ին խաչը կը վերադարձուի քրիստոնեաներուն եւ իր Երուսաղէմ ճամբուն վրայ, ամենուրեք կը բարձրացուի հաւատացեալ ժողովուրդին եւ անոնց երկեղած պաշտամունքի առարկան կը հանդիսանայ։

Կրօններու քաղաքական պատմութենէն գիտենք թէ խաչին ձեւը մէկն է կրօնական այն խորհրդանշաններէն, որուն ծագումը եւ գործածութիւնը կ'երթայ մինչեւ ամենահին ժամանակաշրջանները։ Բացի իսլամ կրօնէն, խաչի ձեւը գործածուած կը գտնենք աշխարհի զանազան կրօններուն մէջ։ ասկայն խաչը իր բուն նշանակութիւնը եւ իմաստը ստացաւ քրիստոնէական ճամբարտ վարդապետութեան մէջ, անոր վրայ Թափաւ Աստուածորդիին արիւնէն ետք։

Խաչը կը գործածուէր որպէս տաժանագին չարչարանքի գործիք մը Յիսուսի ապրած դարաշրջանին։ Մեծ յանցապարտներ եւ ոճրագործներ կը դատապարտուէին խաչի մահով մեռնելու։ Բաղմաթիւ մարդիկ անցան անկէ, բայց եկաւ մէկը, որուն խաչելութեամբ խորհուրդ դարձաւ մահուան անարգ այդ գործիքը։ Եւ մէկը հասարակ

մահականացու արարած մը չէր, այլ՝ Աստուծոյ Միածին Որդին, որ աշխարհ եկած էր փրկելու համար աղամական մեղքով դժբախտ՝ փառուած մարդկութիւնը։ Արդարեւ, մարդը անկարող էր առանձինն ձերբազատուիլ այն մեղքի տիղմէն, որուն մէջ էր ինկած․ առ պէտք ունէր Փրկիչի մը ու այդ առաքելութիւնը սիրով եւ ինքնակամ յօժարութեամբ յանձն առաւ Յիսուս Քրիստոս, որ խոնարհելով իր երկնային փառքէն ու պատէւէն՝ փրկեց մարդերը, որոնք իրենց մէջ ունէին իր աստուածային պատկերը։ Մեզմէ շատեր թերեւ հարց տան թէ ինչո՞ւ Աստուած մերկացաւ իր փառքէն եւ յանձն առաւ մեռնիլ խաչի մահով։ Յովհաննէս Առաքել մեր հարցումին կը պատասխանէ․ «Ձի աչքէն սիրեաց Աստուած զայնարհ, մինչեւ զՈրդին իւր միածին ետ... զի փրկեացի աշխարհ նոյաւ» (Գ. 16-17)։ Ուրեմն Աստուծոյ անսահման սիրոյ արտայայտութիւնն է Յիսուսի խաչելութիւնը, որպէսզի մենք ազատե՞նք մեր մեղքերէն եւ ունենանք «առաւել կեանք», «բանգի անձուկ է դուռնն եւ նեղ անասպարէն» որ տանի ի կեանս եւ սակաւք են որ գտանեն գնա՞ծ (Մատթ. Է. 14)։

Պօղոս Առաքեայ թափանցելով խաչի խորհուրդին, իր Գաղատացւոց դրած Թուղթին մէջ կ'ըսէ․ «Քրիստոսի հետ խաչը եւ յայ, եւ ա'լ կենդանի եմ, ոչ թէ ես, այլ՝ Քրիստոս կենդանի է ներսս․ բայց ես որ հիմա մարմնովս կ'ապրիմ՝ Աստուծոյ Որդու չաւատըովը կ'ապրիմ, որ սիրեց զիս եւ իր անձը մատենց ինձ համար, եւ ես չեմ անարար իր Աստուծոյ այս շնորհները» (Բ. 19-20)։

Գոթախտաբար, Հրեայ Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը, ինչպէս նաեւ Յոյներ չուրդեցին հաւատալ Քրիստոսի աստուածութեան ու անոր առաքելութեան։ Հրեաներ նշան խնդրեցին, իսկ Յոյներ իմաստութեան լուսին տակ ուղեցին փաստել փրկագործութեան խորհուրդը․ ինչպէս գիտութիւնը անկարող է հասկնալ ու բացատրել հիւլէներու

ծագումը, այլ զայն կը ճանչնայ իր արդիւնքէն միայն, նոյնպէս ալ հրաշք եւ պատուութիւն անբաւական են հասկնալու համար Քրիստոսի խաչին (մահուան) նշանակութիւնը։ Միայն փրկուածներն են որ կը հաղորդակցին փրկագործութեան խորհուրդին։ Պօղոս Առաքել կ'ըսէ․ «Սաչին ճաշը փրկեալներուն համար աստուածային զօրութեա՞ր աղբիւր մըն է անսպառ, իսկ կուսեակներուն համար՝ յիմարական քարոզութեան մը» (Ա. Կորն. Ա. 18)։

Ինչպէս տեսանք, խաչի պաշտամունքն ու մեծարումը սկսած է Քրիստոնէական առաջին դարէն իսկ։

Քրիստոնէական եկեղեցին Անտիոքի Ս. Իգնատիոս Հայրապետին կը վերադէժ եւ ըստի վրայ խաչակնքելու դործածութեան սկզբնաւորութիւնը։ Տերտուլիանոս Հայրապետ կը վկայէ․ «Մեր իւրաքանչիւր թայլափոխին եւ մեր ամէն շարժումին, երբ ներս կը մտնէք եւ դուրս կ'ելլէք, երբ մեր գոցետը կը հագնինք, երբ կը լողնանք կամ սեղան կը նստինք... մէկ խօսքով մեր տոմեօրեայ կեանքի ընթացքին կատարած ամէն մէկ շարժումին, մենք կը խաչակնքենք մեր երեսը»։

Խաչը մեզի կը ներկայանայ նաեւ որպէս պահպանութեան նշան։ Օրինակ, խաչեր կը կախնէք մեր վզերէն, մեր անարին վերեւ կը դնակողենք խաչ մը․ երբ ճամբորդութեան մը ձեռնարկենք կամ առաւել տունէն դուրս կ'ելլենք՝ կը խաչակնքենք մեր երեսը․ նոյնպէս խաչը չարին յաղթելու գործիք մըն է ւ Շարականին մէջ կը կարգանք․ «Մուռ խաչն օգնական հաւատացելոց, կանգնեցաւ ի յերկրի յաղթող ընդդէմ թշնամուոյն, որուն մէկ փաստացի ապացոյցն է Կիպրիանոս Հայրապետի պարադոքս․ որ, նախ քան իր դարձը, անձնապէս ականատես ըլլալով խաչի զօրութեան, հաւատաց անոր փրկագործութեան խորհուրդին, Քրիստոնէայ մկրտուելով դարձաւ եկեղեցւոյ նշանաւոր Հայրապետներէն մին։

Ուստի նշանով է դարձնալ որ Կոստանդնուպոլս կայսր քրիստոնեայ դարձաւ. բոլոր աւանդութեան, օր մը, պատերազմի դաշտին վրայ, երբ ահ կը մտահոգուէր յաջող օր տեղի ունենալիք պատերազմի մասին, յանկարծ իրեն երեւաց խաչի նշանը եւ ինք ձայն մը լսեց որ կ'ըսէր. «Սովաւ յաղթեցես»։ Կոստանդնուպոլս խաչի նշանը դրանով իր զինուորներուն դրահներուն վրայ, յաղթեց թշնամիին։

Այսօր քիչ չէ թիւը այն անհատներուն, որոնք քրիստոնեայ կը մօտենան խաչի քաղցութեան, եւ կը խուսափին քալել խաչի ճամբայէն, որովհետեւ խաչի ճամբան տառապանքի ու զոհողութեան ճամբան է։

Սակայն պէտք է գիտակցել որ առանց խաչի ու տառապանքի կարելի չէ ապրիլ ճշմարիտ կեանքը. մեր ազգային-եկեղեցական պատմութեան մէջ կը կարդանք որ Լուսաւորիչներ, Ներսէսներ, Նարեկացիներ, Շնորհաւիտեր, Տաթևացիներ, Վարդաններ ու Վահաններ ապրեցան խաչի կեանքը

եւ այդ իսկ պատճառաւ անոնք կարողացան յաղթահարել չարը եւ ամէն տեսակի դժուարութիւններ, որովհետեւ Դաւիթ Անյաղթ Իմաստասէրին խօսքերով. «Հոն ուր խաչ կայ՝ այնտեղ է խաչեցեալը, եւ հոն ուր խաչեցեալն է՝ այնտեղ խաչելութիւն կայ»։ Միայն խաչի ճամբուն հետեւելով է որ մենք կրնանք հետեւիլ Քրիստոսի քայլերուն. «Որ ոչ առնու դիտչ իւր եւ դայ զկնի իմ, չէ ինձ արժանի» (Մատթ. Ժ. 38)։ Յիսուս չատ պարզ բայց իմաստալից տողով մը կը շնորհէ քրիստոնեայի կեանքին ու խաչին միջեւ գոյութիւն ունեցող խորհուրդը. եթէ մենք կ'ուզենք արժանանալ Աստուածորդին խոտացած երանաւէտ կեանքին եւ ժառանգակից դառնալ իրեն մեր Նրկնաւոր Հօր արշալույսին մէջ, պարտինք ապրիլ մեր Փրկչին վարած կեանքին համապատասխան կեանք մը, որ է սիրոյ կեանքը եւ այն ատեն միայն Պօղոս Առաքեալի նման կրնանք Քրիստոսի խաչով պարծիլ եւ յայտարարել. «Այլ ինձ քաւ լիցի պարծել բայց միայն ի խաչն տեսածն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի» (Գաղտ. 2. 14)։

ԲԱՏԳԷՆ ՎՐԴ. ԹՓՓՃԵԱՆ